

KERKELUK LEVEN

De „structuur“ van den modernen tijd.

VI.

Is nu in elk van de eenzijdigheden, die we ten opzichte van het religieuze leven ontdekten, een kern van waarheid, dan hebben we hier tegelijkertijd weer een eigenaardig bewijs voor de juistheid van datgene wat we eerder zeiden. We spraken er toen van, dat de levensverbreeding van dezen tijd heeft meegebracht een bewustzijnsverenging.

De bewustzijnsverenging komt misschien op geen enkele wijze typeerder uit dan doordien men, hoe zeer men ook betoogt de fijngevoeligheid als norm aan te nemen, de religie eenzijdig beziet in een bepaalde relatie met 'leven van elken dag.

Maar zoo zijn we ook zoo ver, dat we den cirkel zien sluiten, in de structuur van den modernen tijd wordt de religie en het religieuze beleven onderworpen aan criteria, aan methodes, aan eischen, die in wezen rechtstraaks tegen de religie ingaan.

De vraag omtrent het eigen gezag van datgene wat godsdienstig van aard is, hoort men in onzen tijd bijna niet meer stellen.

De dienst der rede heeft het al heel grondig gewonnen; of juist, het humanisme, dat in den mensch zijn uitgangspunt neemt, heeft alle levensverhoudingen doortrokken.

* * *

Zoo kunnen we kort samenvatten het karakter van de structuur van den modernen tijd omstreeks als volgt.

Ten eerste is er levensverbreeding gepaard met bewustzijnsverenging.

In de tweede plaats is er een poging om een vast oriëntatiepunt te vinden om zich aan de levensverenging te onttrekken, en zoo schuift men zoogenaamde fijngevoeligheid naar voren als middel om toch iets te hebben, dat men een normatief karakter geeft.

Die fijngevoeligheid leidt echter tot een schijnverdieping des levens.

In de derde plaats ontdekten we, dat onze tijd het organisatieleven hoe langer hoe meer completeert. Ook hier een soort levensverbreeding; maar, daar het besef van de zedelijke saamhorigheid weinig aanwezig is, ook hier dus een bewustzijnsverenging. Van solidariteit, van schuld, wil men niet meer weten.

In de vierde plaats is er in het algemeen weinig aanleg om de geestelijke strekking van daden en gebeurtenissen te doorleven. We noemden hetgeen we ontdekten, een ervaringsmaterialisme. Men verwacht tusschen de zonde en den zondaar, tusschen het goede en den drager van het goede.

In de vijfde plaats wezen we erop, dat in verschillende levenskringen de destructie doordringt. En dit al mede doordat men te veel op uiterlijke verschijnselen de aandacht vestigt en evenals bij het onder 3 genoemde, te weinig op den zin der dingen den nadruk legt.

En tenslotte blijkt ook hoe de religie zelve den adeldom van haar karakter dreigt te verliezen bij de beschouwingen van den modernen tijd.

Ook hier toch deed de bewustzijnsverenging haar intrede.

* * *

Als we nu deze dingen zouden willen samenvatten, zouden we kunnen zeggen, dat de kern van al die verschijnselen eenzelfde is.

In wezen gaat namelijk het leven gebukt onder den ban van de typische structuur van dezen tijd, eenzijdig vermaterialisering en concreetisering der dingen, en anderzijds uit een soort natuurlijk tegenwicht, het naar voren brengen van wat men fijnheid van gevoel noemt, terwijl in werkelijkheid dit is een ongemeend emotioneel beleven van voor- of afkeer.

Nog korter gezegd is het type van dezen tijd dat de levenswaarden, de waarheid, de dingen van den dienst Gods, voorwerpelijk bezien, worden geconcretiseerd, en onderwerpelijk gezien, worden gesentimentaliseerd.

Het is duidelijk, dat we als christenen dus op onze hoede moeten zijn, eenzijdig tegen de ontgeestelijking van de dingen; waarbij men dan het objectieve niet zoekt in de waarheid, die naar Gods oordeel aan de dingen is toe te kennen, maar waarbij men het objectieve zoekt in den tastelijken vorm en in de tastelijke verschijnselen.

En anderzijds zullen we ons moeten wachten voor een levensinstelling, die geen anderen belevingsvorm kent en geen anderen norm zoekt dan de subjectieve emotie.

J. W.

Over Kerkelijke Financiën.

I.

A. Van de Gereformeerde Kerken in Nederland mag getuigd worden, dat zij ten aanzien van de middelen, waardoor zij voorzien willen in de verzorging van de stoffelijke noden van den eeredienst en nader 'ten aanzien van de houding, tegenover elk lid der gemeente in te nemen, twee hoofdbeginselen stellen, te weten:

1. het beginsel van de vrijwilligheid, en
2. het beginsel van de relatieve openbaarheid.

Het onder 1. genoemde beginsel wordt gaarne als een absoluut beginsel uitgedragen. Geheel naar waarheid is dit niet overal. De in vele plaatsen nog bestaande plaatsenuur maakt daarop een uitzondering. Ik mag hierbij het „verhuren bij opbod“ wel onbesproken laten; het zal wel heel weinig meer onder ons voorkomen. In menige kerk evenwel bestaat nog de gewoonte, om voor het gebruik van plaatsen een vaste vergoeding te eischen. (Zelfs vindt men, naar mijn meening geheel in strijd met wat de Bijbel ons leert, wel „tarieven“ vastgesteld, volgens welke voor een en hetzelfde kerkgebouw toch verschillende huurbedragen worden gekend, wat dus feitelijk neerkomt op het betoonen van eer aan den „man met den gouden ring“. Men zou dit heusch niet alleen op een achteraf gelegde plaatsje.)

Hier nu is de vrijwilligheid prijs gegeven, ook al wordt dat getemperd door het wijs beleid van een kerkeraad, wanneer die machtiging verleent om in gevallen van nood vermindering of ontheffing toe te staan. De praktijk leert, dat, waar eenmaal de inkomsten uit plaatsenuur een aanzienlijken post op het kerkelijk budget vormen, het betrekken van deze toeschietelijkheid bezwaren oplevert en daarom uiterst moeilijk gaat. Zelfs als men die toeschietelijkheid ongeremd zou willen betrachten, dan nog moet gezegd, dat plaatsenuur in strijd blijft met het vrijwilligheidsbeginsel, omdat de vrijstelling toch altijd nog een soort gunst blijft, althans beschouwd wordt, welke bovendien uiteraard eerst verleend kan worden (behoudens algemeen bekende noodgevallen) na het bloot leggen door de betrokken gemeenteleden van hun nood. Voor wie de vrijwilligheid in het geven als DE grondslag voor de organisatie der kerkelijke financiën wil stellen en handhaven, is de verplicht gestelde plaatsenuur veroordeeld.

Ik sprak boven van het tweede beginsel als dat van de relatieve openbaarheid. Daarmede is bedoeld, dat vrij algemeen afstand is gedaan van de gedachte, dat — in dezen — de linkerhand niet zou mogen weten wat de rechter doet. Met betrekking tot de voorziening in de noden der huis-houding van de kerk in engere zin (dus niet van de noden der diaconie) wordt toch wel algemeen toegegeven, dat men moet erkennen, dat elk lid, bij zijn belijdenis, moraliter ook voor zijn persoon en rekening, verplichtingen heeft aanvaard, (beter: verzocht heeft te mogen aanvaarden) en mitsdien die dient na te komen. Dit brengt mede, dat men, goed beschouwd, niet behoeft te schromen, van elkander te weten wat ieder tot die huishouding bijdraagt. Het behoeft derhalve ook geen uitstalling genoemd te worden van wat heilig dient te zijn en daarom intiem behoort te blijven, indien iemand, van hetgeen hij bijdraagt, mededeeling doet aan anderen, zelfs in zoodanigen vorm, dat de intimiteit, voor ons gevoel, vrijwel verloren dreigt te gaan. De praktijk onder ons is nu eenmaal wel deze, dat de administratie van de plaatsenuur en ook die van de z.g. vrijwillige inschrijvingen naar zakelijke opvattingen, gespeend van de intimiteit, worden gevoerd; er is immers geen intieme verhouding tusschen de administreerende en de contribueerende leden. Maar anderzijds is er ook weer geen volslagen openbaarheid, voorzover algemeen wordt bedoeld aan de administreerende leden den plicht van geheimhouding op te leggen. Een formeel publiceren van ieders bijdrage is, voorzover mij bekend, nog nergens onder ons aangetroffen.

Evenwel moet opgemerkt worden, dat alweer de plaatsenuur de relativiteit van de openbaarheid geheel opheft, althans voor het bij die plaatsenuur betrokken bedrag. Immers: het is openbaar, in volstrekten zin openbaar, wijl voor ieder waarneembaar, hoeveel plaatsen men inneemt en dus ook, bij de bekendheid der „tarieven“, hoeveel ieder deswege in de kas der kerk stort, alles behoudens de gevallen van vrijstelling wegens nood. Doch dit maakt juist ook het stelsel van plaatsenuur weer zoo onbarmhartig, wijl velen die noodgevallen met den vinger kunnen aanwijzen.

Aan beide bovengenoemde beginselen schijnt evenwel nog te beantwoorden dat andere middel, door hetwelk ook inkomsten verkregen worden, n.l. de collecten. Ik zeg „schijnt“. Want, wie de praktijk van het kerkelijk leven kent, weet, dat vaak met argus-oogen naar den inhoud en de samenstelling der collecten wordt gezien. Men kent toch immers wel de redenen, waarom op vele plaatsen de opbrengsten der huwelijkscollecten, keurig netjes, met den datum worden gepubliceerd? Men kent toch ook wel de begeerten van menigen collectorenden diaken of collectant om van zijn afdeling van het kerkgebouw de opbrengst te ontfleden en

te benaderen wat deze en die in den collectezak heeft gedaan? En men weet toch ook wel, dat zulke, met detectieve-neigingen begaafde collectorende leden, meestal geen blad voor den mond nemen? De meer welgestelden onder ons zijn werkelijk niet vrij meer, zelfs niet in het bepalen van hun gift voor den collectezak. Het valt, waar het niet alleen geldt voor den „kerk“zak, diep te betreuren, maar het is zoo.

Voorzover men nu in volstrekten zin wil aanvaarden, dat de voorziening in de stoffelijke behoeften van de kerk niet meer is een zaak van barmhartigheid, maar van plicht, zou men schijnbaar tegen een speurzin, als in de voorgaande alinea genoemd, indien zij alleen bij den „Kerk“zak werd vertoond, geen bezwaren behoeven te hebben. Echter: er bestaan ontzaglijk groote bezwaren tegen de manier, waarop velen conclusies trekken uit de brokstukken van het geheel.

Zoo hoort men vaak klagen, dat die en die zoo en zoo weinig slechts als „vrijwillige bijdrage“ betaalt, zonder dat men die klacht en mededeeling aangevuld vindt met de mededeeling, dat zoo iemand toch ook zoo en zooveel plaatsenuur betaalt en toch ook met zoo en zooveel gezinsleden geregeld kerkt. Een poging om het totaal der praestaties van zulk een gecritiseerd lid in zijn geheel vast te stellen en dan te beoordeelen, wordt wel bij velen, maar lang niet bij allen aangetroffen. Het gevolg is dan, dat een oordeel wordt geveld op onvolledige gegevens, een oordeelvelling, die liefdeloos is en waarop het woord van Jacobi van toepassing is: „In de domheid is een vertrouwen waarover men razend zou kunnen worden“. Men zou het ook anders en nog beter kunnen zeggen: dat in die bedillerij en bepraterij een overtreding van het negende gebod ligt; een overtreding, die helaas te dikwijls nog wordt aangetroffen.

Het was noodig, ter wille van het onder C genoemde, ook op deze ethische nadeelen van de tegenwoordige regeling te wijzen.

Scheveningen.

A. SCHILDER.

LITERATUUR EN KUNST

Albrecht Rodenbach.

23 Juni 1880 — 23 Juni 1930.

II.

Er bestaat een machtige tegenstelling tusschen het prachtige Middeleeuwsche Vlaanderen en het Vlaanderen van thans, dat onderdrukt en onmondig gehouden wordt.

Deze tegenstelling is een felle pijn voor iedere bewuste Vlaming, met 't minst voor de Vlaamsche dichters. Albrecht Rodenbach, de vader der Vlaamsche Studentenbeweging is er schier door verteerd; hij heeft het Vlaamsch intellect in de strijd geworpen, om van het oude Vlaanderen zooveel mogelijk te doen herleven: Vliegt de Blauwvoet — Storm op zee!

De Blauwvoeterij is met Rodenbach's naam verbonden; zij vond haar oorsprong in Roeselaere. Het was de reactie tegen de Fransche taal en geest in het college, die zich openbaarde, de neergedrukte veer, die plotseling lossprong. Zie hoe groote hoop hield een klein vuur aan brand steekt! „Vliegt de Blauwvoet — storm op Zee“ was het aloude wachtwoord der Blauwvoeters uit Veurneumbacht, was een paswoord uit De kerels van Vlaanderen. Het werd de seminaristen door de overheid verboden, deze spreuk te herhalen; eerst toen werd ze voor hen van 't hoogste gewicht. Wat niet hardop gezegd mocht worden, fluisterden de Vlaamschgezinde studenten elkaar in 't oor, ze gebaarden het met de lippen, ze hoestten het op de slaapzaal, het vervulde de college-zalen als een geest.

Nee, het was een geest, de geest van Vlaanderen's heropstanding.

Het wachten was slechts op het moment. En dat moment kwam, te eerder, omdat de geestelijke overheid de dwaasheid had de Vlaamsche studentenbeweging te willen tegenwerken in plaats van haar te leiden. De uitbarsting der ontevredenheid vond plaats op het feest van de Overste, zomer 1875.

De inrichting van dit jaarlijksch feest was, als altijd, toevertrouwd aan de leerlingen der poësis-klasse. Rodenbach en de zijnen besloten, het feest op zijn Vlaamsch te vieren en twee Vlaamsche koren uit te voeren: „Het Lied der Vlaamsche zonen“ en „Het Lied der Dichters“. De heer Opziener stelde de leerlingen voor het alternatief: Fransch te zingen, of niet te zingen.

Rodenbach sprak de makers geestdriftig toe: „Geen Fransch! Dan zingen we liever niet!“

Het feest ging door, maar de gasten vermaakten zich kwalijk. Surveillant Deprez zong een lustig Fransch liedje, om de stemming er in te krijgen. Het refrein: car ils sont cuirassiers zouden allen meezingen. Ze deden het, maar zonder vuur. Doch hoor, daar, aan gindsche kant bij de Rodenbachianen:

Car nous sommes cuits
Car nous sommes cuits
Car nous sommes cuits... assez...